

שאבעס! לפחות בשכונה שלנו

בלהט הקרב על כביש בראילן נולד מושג חדש באוצר המלים של האורתודוקסיה היהודית: "איכות חיים רתית". משיקולים של נוחות ותרבות פנאי הוצע, בראשונה, לשנות את ההלכה - הצעה המבשרת הפנמה של מושגים חילוניים ו"אזרחיים"

מאת דוד אסף

בהופעתו לפני ועדת צמרת (לי" תר דיוק, בהופעת ועדת צמרת לפ" ניו) טען הרב ישראל לאו, רבה האשכנזי הראשי של ישראל, כי ראוי לסגור את כביש בראילן בשבתות ובמועדים, ולא רק בשעות התפילה, מטעמים של "איכות חיים רתית".

זו היתה, כך יש להניח, התב"ט טאות כנה היוצאת מלב כואב ומר"גיש, הרוצה בפתרון של אמת ושל שלום שיביא לפיוס ולהשקטת המ"ת תיחות. אך בהיבטעה הסגירה התב"ט טאותו של הרב הראשי, אולי מבלי משים, משהו מן התמורה העצומה - מאכזבת ובולתי מספקת יאמרו אחד רים - שהתחוללה בשנים האחרונות בציבור הדתי והחרדי.

המושג המודרני "איכות חיים", שלא לדבר על "איכות חיים רתית", קשה להגדרה ולמיצוי. ההנחה הט" מונה בתשתיתו היא שאפשר לשפר את החיים עצמם על ידי שינויים מתמידים בתנאי גידול החומריים והתרבותיים של האדם ובדרך של שיפור מערכת הניקוט וההקשרים הרבים שהאדם מקיים עם סביבתו הפיסית והחברתית.

מושג חמקמק זה, "איכות חיים", ספק אם אפשר להגדירו ולפרשו כראוי - במילון אבן-שושן, למשל, לא מצאתי רישום שלו, והדבר מעיד מן הסתם על חדירתו המאוחרת של המושג לתוך השפה העברית - אך דומה שלא נטעה אם נקשור אותו למערכת מושגים מערבית-חילונית ביסודה. כך, למשל, רווח השימוש במושג זה בכלל הקשור לניצול מושכל של שעות הפנאי, לזיקה לאקולוגיה ולאיכות הסבי"בה, לדרכי תזונה, לבילוי ולנופש ברמה גבוהה. מוטי"י על הכל, כי מי שגר ליד ארובת עשן או בשכנות לבורסקאי של עורות, אינו נהנה מאיכות חיים כמו זה המתגורר על פלגי מים או בשכנות למוכר בש"מים. מי שאוכל מזון משובח ונמנע מעישון, איכות חייו עולה, ככל הנ"ראה, על זו של הסועד את לבו בדי"כני פלאפל או בכתי תמחוי. אנו

מניחים כי מי שמקדיש מזמנו לס"פורט, מטיל בחיק הטבע ונהנה מס"רטס, תיאטרון או מוסיקה משפר את איכות חייו לעומת זה שאינו נח לרגע מעבודתו החרדוגנית.

כללו של דבר, לפנינו מושג חי"לוני ביסודו, המניח כי החיים כשלי עצמם הם ככלי ביד האומן - אפשר לשפרם ולהשביחם ללא הרף וא"פשר גם להשחיתם ולקלקלם. אמת, גם במקורותינו הקדומים נמצא הד"ים רבים לתפישות כאלה. וכי מהו מובנה של האימרה הידועה "שלושה מרחיבין דעתו של אדם - דירה נאה ואשה נאה וכלים נאים", אם לא הסכמה לכך שטוב להיות עשיר, יפה ובריא מאשר להיות עני, מכוער וחולה.

ואכן, חזקה על חכמי ישראל שי מצאו במדרשים ובתלמוד, שעליו נאמר "הפוך בו והפוך בו - שהכל בו", עוד מיני מאמרים, אסמכתאות ובצבאות למקורות היהודיים הקד"מים של המושג "איכות החיים".

בתביעה ל"איכות

חיים רתית" יש ויתור

על יסוד האחריות

החרדית, המטילה על

כל יהודי לצמצם את

חמאי זולתו

ואף-על-פי-כן, כל מי שיהפוך ברפי ספרות ההלכה והפסיקה לא ימצא קטיגוריה הלכתית המכונה "איכות חיים רתית".

לא זו אף זו. בכוח קטיגוריה חדשה זו, שכלל הנראה הראשונים שבראו אותה מלבם היו פוליטי"קאים חרדים, מבקשת עתה הקהילה החרדית כולה לעצב מחדש חלק מהלכות שבת וחלק נכבד לא-יפחות מהלכות הערבות ההרדית של האר"מה היהודית.

כשם שמושג מעורפל ורב"כ

משמעי של "איכות חיים" דורשים נציגי הקהילה החרדית ררישה פשר טה בתכלית, ולכאורה גם מובנת מאליה: אנא, אל תיסעו במכוניות בשבת ברחובותינו, מול עינינו ומול בתי כנסיותינו. הדבר פוגע ברגשותינו, מויק לחינוך ילדינו, ובעיקר - פוגם באופן חמור בעונג השבת שלנו. לאחר אכילת הצ'ולנט והקוגל - אומרים כביכול שוחרי איכות החיים הדתית - מגיע גם לנו להלך עם טפנו ועם נשותינו ברח"בה של עיר, בלי שנידרש להריח עשן מפלטים ולשמוע צפירות נה"גים עצבניים. אחרי ככלות הכל - הם ממשיכים ואומרים - גם "רחוב דיוגוף" (שכמובן אינו בבחינת רחוב ממש, אלא סמלה המובהק והמאיים של ישראל החילונית, התל-אביבית) סגור לתנועה בשבת, ומה נופלים אנו מהם?

יאמר מיד שמקודרת מבט חי"לונית-ליברלית הצדק עמם. כל עוד יובטחו נתיבי תחבורה חלופיים סבירים, שלא יפגעו ב"איכות החיים החילונית" (וככל הידוע, אין זה המ"קרה של כביש בראילן), וכל עוד מוכח שהשיקול בסגירת הכביש הוא ענייני ואינו פועל יוצא של מיקח וממכר פוליטי או של כניעה לאלי"מות של יחידים או קבוצות (ואין זה, כידוע, המקרה של כביש בראילן) - אין כל סיבה שלא להיענות לב"קשה לסגור כבישים. מי שמקבל בהבנה סגירת כבישים לצורכי הפנ"נות, ביקורי אישים רמי"מעלה, שמירת שלום הציבור או הפיכת רחוב למדרחוב, אינו יכול לשלול זכות זו מציבור רחב הדורש אותה. ואמנם, אפשר היה להעריך מראש כי ועדת צמרת תיענה למעשה לת"ביעה זו.

אלא שלא בכך העניין, אלא בהי"בט שרומה כי הונח בלהט הקרב. בראשונה, משיקולים חוץ-הלכתיים לגמרי - של נוחות, "תרבות פנאי" או פרשנות מסוימת של המושג "עונג שבת" - מציעים דוברים מו"סמכים של האורתודוקסיה היהודית לשנות את ההלכה עצמה. שכן, המ"קרה של כביש בראילן אינו רק בעיה ביחסי השכנות שבין דתיים לחילונים, אלא בראש וראשונה הוא

ינואר, 95. ירושלים, ליד כביש בר א

נקודת מפנה אידיאולוגית בהגדרת יחסיה של החברה החרדית עם המע"רכת ההלכתית הנורמטיביות, של"כאורה איננה זהה ממקומה.

בספר "קיצור שולחן ערוך" (סימן עב, ב) שנינו: "וכל המחלל שבת בפ"רהסיה הרי הוא כעכו"ם לכל דבר... ופרהסיה היא בפני עשרה מישראל. ולא דווקא שעושה בפניהם ממש, אלא (וי בכך) שידעים בהעבירה". וכאן שואל הבן: האם יכולים התוב"עים "איכות חיים רתית" לומר, כי כאותם שלושת הקופים - אין הם יד"עים על חילול השבת הגדול שייגרם ישירות בשל היענות לתביעתם?

השינוי המשתמע מתביעת החר"דים לסגור את כביש בראילן בשבת הוא איפוא בהגדרה מחודשת של ה"עד. בניגוד לעבר, שוב אין הם תוב"עים את הפסקת חילול השבת הכרוך בנסיעת מכוניות מעיקרו. שכן, מאו ומעולם היו קריאות ה"שאבעס" מכוונות כלפי עצם העבירה שבנס"כקריאה נרגשת זו היתה: "יהודים,

ישראלנו וקיימנו | והגיענו לזמן הזה

תצלום אלכס ליבק

אילן

כות החיים הדתית", מזבח אגוצנטרי וחילוני ביטורו, מוכנים עתה מורי הלכה ופרשניה להקריב גם קורבנות הלכתיים של ממש ולהטמיע בתוכה קטיגוריות חדשות שמקורן אינו בבית המדרש הישן.

רעיון השותפות המלאה עם היישוב החרדי שבעים היהודי מצוי בתשתית האידיאולוגית של הצייר נות הדתית לגוניה. דווקא בני הקהילה החרדית-הלאומית, שמייצגיה הפוליטיים כיום הם בעיקר במפר"ל, ראוי היה שיגלו אומץ לב ונחישות רעיונית ויצביעו על האבסורד האר-ראולוגי והדתי הטמון בגישתה של הקהילה החרדית. אותם שרוממות "אחדות ישראל" בגרונים צריכים היו להיות הראשונים שזיהו מפני התוצאות הרחוקות של סגירת כביש בראילן, ומפני הפגיעה לטווח ארוך ברקמת יחסי חילונים-דתיים והמחיר שתשלם החברה הישראלית תמורת איכות חייהם הדתית של "החרדים החדשים".

כך יחטאו יהודים אחרים בחילול השבת ואולי יאריכוהו שלא לצורך. גם כאן משמעותה העקרונית של התביעה החרדית היא הסתלקות מיד סוד הערבות ההודית והעדפת קטיגוריות חילוניות מודרניות ("איכות חיים דתית", "זכויות אזרח" ואף הסטטוס-קוו הנלעג) על פני קטיגוריות תורניות והלכתיות מובהקות ומושרשות.

מנקודת מבט ביקורתית יש לקדם תהליך זה בברכה. הוא לא רק מבשר תהליך דינמי ובלתי-נמנע - אף שהוא בלתי-מרומע - של הפנמת מושגים חילוניים ו"אזרחיים" בעול-מה השמרני של ההלכה, אלא גם חושף מערכת מושגית כוזבת וצבר עה. החידוש כאן אינו רק סמנטי, שכמהו כבר מצינו בפופוליטיקת ה"דוגרי" הדמוגית, המובילה אי שים כח"כ אברהם רביץ בניסיון תיהם הבלתי-נלאים לקדם את האינטרסים הלגיטימיים של שול-חיהם בדרך של מציאת חן בעיני הציבור החילוני. המיוחד הוא שעל מזבח "זכויות האזרח החרדי" או "אי-

מצם ככל יכולתו את חטאי וולתו. מבחינת החברה החרדית יש כאן אי-פוא לא רק הסתלקות מרעיונות הע"רבות ("כל ישראל ערבים זה בזה"), המגיעה ("לפני עיור לא תיתן מכשול") והתוכחה ("הוכח תוכיח את עמיתך") - עקרונות שהם אבני יסוד במחשבה ההלכתית, הרואה בחברה היהודית צל כל מרכיביה (לרבות אלה המכונים "פושעי ישראל") גוף אחד; אלא יש כאן גם הכרה ב"זכר תו" של היהודי החילוני לחלל שבת, ובלבד שלא יהיה זה "על חשבוננו" של היהודי החרדי ועל חשבון "אי-כות חייו הדתית".

נוכח הבחנה זו אפשר להבין ביתר קלות גם את הרקע לתביעות נוספות העולות חדשות לבקרים, כגון רעיון יצור התורים לחרדים במרפאות ובבתי חולים בערבי שבת ומועד. גם כאן, כמו בכביש בראילן, המשמ"עות המיידית היא לא רק במישור המעשי היומ-יומי, אלא גם במישור הרחוק-ההלכתי: ליהודי ה"דתי" אסור לחלל שבת ועל כן עליו לקבל שירות מידי, ואין זה משנה שבשל

שבת היוסו חרלו מחללה" ואילו עתה השתנה תוכנה של הקריאה מן הקצה אל הקצה, ו"החרדים החדשים" יוצאים בזעקה מסוג אחר לחלוטין: "חרלו לחלל שבת ברחובותינו לא אכפת לנו שתחללוהו בשכונתכם או הרחק מכאן, אך אל תעשו זאת מול עינינו".

זאת ועוד, לא אכפת לנו - אומרים כביכול המפגינים החרדים - שתחללו שבת אף יותר ממה שהת"כונתם מלכתחילה (במודע או שלא במודע), ובלבד שלא תעשו זאת כאן. שכן התביעה שלא לנסוע בכביש העובר בשכונה חרדית, אין משמעה אלא הארכת הנסיעה בכבישים עוקי פים וממילא העצמת חילול השבת הכרוך בעצם הנסיעה.

אלא שלהכרה זו - "שהעבירה גים ילדים לומר - יש משמעות רר תנית נוספת, חמורה בהרבה. מנקודת מבט דתית פנימית יש בתביעה ל"איכות חיים דתית" משום ויתור על יסוד האחזיות ההודית, המטילה על כל אדם מישראל למנוע או לצ-